

Політичні репресії серед чеського населення Вінниччини у 1944–1945 рр.

Політичні репресії в усі роки існування радянської влади були засобом державного управління. В роки війни на звільнених територіях новим напрямом діяльності органів державної безпеки стало виявлення та покарання осіб, які співробітничали з окупаційним режимом. Приналежність до цієї категорії осіб визначалась досить часто за формальними ознаками. Це призводило до того, що окрім справжніх колаборантів, репресіям піддавались особи, які не здійснювали злочинів, що їм інкримінувалися. Яскравим прикладом цього є політичні репресії на Вінниччині серед громадян чеської національності.

Єдине компактне поселення чехів на території Східного Поділля — с. Миколаївка Козятинського району, знаходиться на рубежі двох регіонів — Поділля та Волині. Чехи оселилися тут у другій половині XIX ст.

Визволення від фашистської окупації ознаменувалося найчисленнішою хвилею репресій, яка охопила 16 сільчан. Всі вони були звинувачені за ст. 54, п. 1а КК УРСР як зрадники батьківщини, які сприяли утвердженню німецького окупаційного режиму. Підставою цього був їх перехід з 1943 р. до категорії «фольксдойче» — етнічних німців на окупованих територіях. Причини для таких дій були різними. Переважна більшість громадян доводила своє німецьке походження, щоб врятувати своїх дітей чи себе особисто від вивезення на роботи до Німеччини. По селу пройшла чутка, що «фольксдойче» звільняються від відправлення до Райху. До таких осіб належали Рак Іван Володимирович, 1894 р.н., Томеш Марія Іванівна, 1899 р.н., Смутна Ольга Андріанівна, 1897 р.н., Ланкамер Агнія Фердинантівна, 1908 р.н., Ланкамер Альбіна Августівна, 1904 р.н., Безе Володимир Йосипович, 1889 р.н., Большанек Ганна Вільгельмівна, 1922 р.н., Реслер Володимир Володимирович, 1923 р.н., Штольц Ганна Іванівна, 1923 р.н., Піркл Володимир Володимирович, 1920 р.н. Серед них були родичі або діти репресованих в 1930-х роках., які залишилися сиротами — Большанек Г., Штольц Г., Піркл В.¹ Частина селян прагнула шляхом переходу до категорії «фольксдойче» поліпшити своє матеріальне становище, сподіваючись на звільнення від податків, отримання допомоги. Це — Реслер Іван Григорович, 1896 р.н., Калиновська Марія Антонівна, 1908 р.н., Микула Альбіна Антонівна, 1902 р.н., Вацек Антоніна

Йосипівна, 1904 р.н., Бабчук Ганна Ісидорівна, 1885 р.н.² Лише Явурик Ольга Вячеславівна, 1898 р.н., заявила, що записалася у «фольксдойче» на ознаку протесту проти арешту в 1938 р. її чоловіка — Явурека Вячеслава Вячеславовича, голови сільради³. Хоч ніякими пільгами ці громадяни за часів окупації не користувалися, а у багатьох з них діти та чоловіки перебували на фронті в лавах радянської армії, їх було засуджено у 1944–1945 рр. Особливою нарадою НКВС СРСР. В Чорногорський табір НКВС в Хакасії, РРФСР, були ув'язнені: на 8 років — Піркл В., на 6 років — Рак І., на 5 років — Вацек А., Штольц Г., Реслер В., Ланкамер А.А., Калиновська М. Були заслані до Сухумського району Новосибірської області РРФСР: на 5 років — Томеш М., Смутна О., Безе В., Большанек Г., Явурек О., Реслер І., Микула А., Бабчук Г., на 3 роки — Ланкамер А.Ф. Всі названі громадяни були реабілітовані в 1959–1996 рр. Характерно, що всі мешканці Миколаївки були репресовані позасудовими органами заочно, без визначення ступеня їх вини в судовому засіданні. Їх доля є ще одним свідченням практики тоталітаризму, злочинного ігнорування прав людини.

Примітки

- ¹ Державний архів Вінницької області, ф. Р-6023, оп. 4, спр. 6226, арк. 5, 8, 10, 11, 16, 19, 25, 30–31, 39–42; спр. 27 481, арк. 4, 10–12, 20, 20а; спр. 27 469, арк. 4, 10–13, 23; спр. 27 545, арк. 4–5, 9–11, 21, 25, 30, 34; спр. 26 992, арк. 4–5, 10, 13, 24; спр. 27 467, арк. 4–5, 9, 11, 14–15, 22; спр. 26 570, арк. 4–5, 10–12, 20–21; спр. 26 536, арк. 4, 11–12, 14, 21; спр. 27 468, арк. 5, 6, 9–12, 21; спр. 27 837, арк. 1–3, 9–10.
- ² Там само, спр. 26 532, арк. 4, 6, 10–11, 20; спр. 26 531, арк. 4–5, 9–11, 19–20; спр. 27 621, арк. 4–5, 10–12, 21; спр. 27 690, арк. 4, 9–11, 20, 22; спр. 27 113, арк. 4–5, 10–12, 18, 22.
- ³ Там само, спр. 27 473, арк. 4, 9–10, 12–13, 18, 22.